

Una escola per aprendre a tocar les campanes

L'octubre de 2023, a la Vall d'en Bas, es va iniciar un projecte cultural i educatiu singular: una escola per aprendre a tocar les campanes. La idea va sorgir durant l'inventari de les campanes de la Garrotxa, que va revelar un ric patrimoni de gran valor artístic i històric dalt dels campanars de la comarca. Tanmateix, l'estudi també va evidenciar-ne el mal estat de conservació i l'abandonament per la manca de campaners, una figura tradicional que ha anat desapareixent a Catalunya durant el segle XX a causa dels canvis socials i l'automatització dels tocs.

A més de l'abandonament dels campanars, la desaparició dels campaners també ha suposat la pèrdua d'un coneixement secular transmès de forma oral durant generacions. Antigament, cada esdeveniment tenia un toc propi que tothom identificava. Mitjançant codis rítmics, les campanes organitzaven la vida dels pobles, estructuraven el temps quotidià i l'extraordinari: marcaven la jornada de treball i els moments de descans, els d'oració, els de festa i els de dol. Tots aquests tocs, amb múltiples variants locals, constituïen un llenguatge d'una riquesa excepcional.

“la desaparició dels campaners també ha suposat la pèrdua d'un coneixement secular transmès de forma oral durant generacions”

La preocupació per la pèrdua d'aquest patrimoni intangible va motivar que l'any 2017 la Generalitat de Catalunya declarés el toc de campanes Element Festiu Patrimonial d'Interès Nacional; el 2019, el Ministeri de Cultura i Esports del Govern d'Espanya el va reconèixer com a Manifestació Festiva del Patrimoni Cultural Immaterial i, finalment, l'any 2022, va arribar el reconeixement internacional de la UNESCO, que el va incloure en el Patrimoni Immaterial de la Humanitat. Aquestes declaracions han visibilitzat el gran valor d'aquest patrimoni, però, al mateix temps, tam-

bé han transferit a les administracions, els titulars dels campanars i la societat en general la responsabilitat de conservar i protegir un llegat que hem de poder transmetre a les futures generacions.

Amb aquest compromís, l'Ajuntament de la Vall d'en Bas i la Confraria de Campaners i Carillonistes de Catalunya han creat l'Escola de Campaners Llorenç Llongarriu, amb l'objectiu de formar nous campaners que ajudin a preservar aquest patrimoni material i immaterial. Els cursos consten de deu sessions de tres hores cadascuna, repartides entre els mesos de setembre i juny. La part teòrica es duu a terme a l'Espai de Natura i Cultura Can Trona i la part pràctica, al campanar de l'es-

8 professors, cadascun expert en un àmbit diferent, cosa que permet oferir una formació multidisciplinària. A més, l'Escola de Campaners ha rebut l'aval de l'Institut Superior de Ciències Religioses de Barcelona (ISCREB), amb el qual s'ha signat un conveni que reconeix el curs de campaners com a curs d'extensió universitària amb una equivalència de dos crèdits i ha posat a disposició la seva plataforma digital.

L'Escola, que el setembre ha iniciat el segon curs, ha tingut una gran acollida. Com en l'edició anterior, les places s'han exhaurit el primer dia de matriculació, i moltes persones han quedat en llista d'espera. Els alumnes inscrits no només són de la Garrotxa sinó que provenen

glésia de Sant Romà de Joanetes. Una de les sessions es fa a Olot, per consultar les consuetes de campaner conservades a l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa i practicar tocs al campanar de Sant Esteve. A més, també hi ha una sortida a Cervera per conèixer la gran tradició campanera d'aquesta ciutat.

Durant el curs, els alumnes no només aprenen a tocar les campanes amb la tècnica tradicional catalana, sinó que adquireixen coneixements sobre les campanes des d'una perspectiva patrimonial, artística, musical i etnològica. És per això que l'equip docent està format per

d'arreu de Catalunya, fet que ha convertit l'Escola, que inicialment s'havia planificat amb un abast comarcal, en un projecte d'àmbit nacional. Aquest èxit demostra l'interès creixent per preservar i recuperar un llenguatge que és part intrínseca de la nostra cultura i identitat.

Xavier Pallàs Mariani
Il·lustració: Quim Domene

Del dinou al vint-i-u En camisa d'onze vares

Fa ja uns mesos, en la presentació del llibre de fotografies dels anys 30 que ha publicat l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa i que jo he prologat i introduït, vaig començar dient que em semblava delicat i arriscat opinar sobre la Segona República. I a fe de Déu que ho és! Just acabar l'acte, un dels assistents, i posteriorment algun lector més, va considerar pertinent fer-me saber que el meu relat era "revisionista". Inicialment, la desqualificació em va traspalsar. Tanmateix, ara, rellegit el text tranquil·lament, no puc negar que aquesta és la meua percepció. Mereixi l'epítet que mereixi.

Després d'estudiar a fons la trajectòria i l'acció de govern dels republicans, dels anarquistes i dels comunistes nostrats, estic en condicions de contradir aquesta mena de versió oficial que sostenen els benintencionats i que, a grans trets, ve a dir que aquí hi havia una població molt majoritàriament democràtica, que va decidir acabar amb un règim dictatorial i fundar una democràcia, i que aquest nou règim republicà va funcionar meravellosament bé fins que va ser enderrocat per uns militars falangistes que no representaven a ningú, gràcies al suport militar dels nazis alemanys i els feixistes italians. Una tesi ben maca i falaguera, però sense cap suport documental.

A criteri meu, els actuals republicans d'ascendència burgesa (per dir-ho en l'argot de l'època) s'agraden imaginant un poble aixecat en armes en defensa de les llibertats democràtiques i amaguen que més de la meitat de la població no volia una democràcia representativa petitburgesa. A Olot, hi havia una important minoria tradicionalista que votava partits monàrquics, perquè volien que no canviés res. També hi havia una altra minoria, menys quantificable perquè no solia concórrer a les eleccions, que va voler aprofitar el daltabaix institucional provocat pels militars revoltats per imposar una revolució social de caràcter socialista. Ignorar què passava aquí abans del cop d'estat (victòria electoral de la dreta monàrquica, fets del Sis d'Octubre, oposició a la llei de contractes de conreus) i què va passar després (supressió d'eleccions, intervenció d'indústries, ocupació

de propietats privades, persecució física d'adversaris) no permet entendre la desafecció creixent d'una part important de la ciutadania cap al règim republicà, ni la subsegüent adhesió sobrevinguda d'alguns al franquisme. Però, sobretot, no permet entendre per què aquesta guerra civil va ser tan sanguinària.

La nostra guerra no era una guerra civil convencional, com les carlinades. Aquí no es dirimia qui era el cap de l'Estat, ni el model d'organització, ni les aliances internacionals. Aquí estava en joc la propietat privada i la llibertat física i religiosa de cada ciutadà. Per tant, uns lluitaven per evitar perdre privilegis socials, altres per poder seguir practicant la seva religió i uns altres per disposar dels mitjans econòmics i socials que els permetessin deixar de ser uns desheretats i poder viure confortablement, com només ho havia pogut fer, fins aleshores, una petita minoria. I aquesta lluita vital no permetia mitges tintes. Per això va ser tan radical l'acció revolucionària i tan cruenta la repressió franquista.

No és pas menys disruptiva la visió dels presumptament esquerranosos que, lluny d'assumir que els revolucionaris de 1936 van intentar imposar una dictadura que acabés amb les classes socials i amb la propietat privada, com havien fet uns anys abans els bolxevics a la Unió Soviètica, intenten tergiversar el sentit de les paraules i fer passar bou per bèstia grossa. Siguem clars, la revolució no va ser un acte democràtic. Ni ho pretenia ser, i els seus promotors no se n'amagaven. Volien que "l'avantguarda de la societat", o sigui una minoria, imposés uns canvis socials que havien de beneficiar el conjunt de la població: pur despotisme poc il·lustrat. En definitiva, agradi més o menys, els revolucionaris no lluitaven ni per la democràcia ni per la llibertat. Lluitaven per fer realitat una utopia: viure en un món més just.

Joan Barnadas
joan.barnadas@gmail.com

Aniversari 50 anys dels estudis de formació professional a Olot

La tardor de 1974, 36 nois i noies iniciaven els seus estudis en les especialitats d'Administratiu i Electricitat a les aules prestades per l'institut de batxillerat olotí. Eren els inicis de la secció de Formació Professional garrotxina, nascuda a l'empara de la Ley General de Formación que reformava el sistema educatiu espanyol. El curs següent, els estudis es van poder impartir en un local llogat per l'Ajuntament al carrer d'Enric Galwey i pel Nadal de 1978 es van traslladar a la ubicació actual, a la carretera de Riudaura.

Aquella antiga secció va passar a Institut de Formació Professional i va incorporar progressivament noves especialitats (Metall, Delineació, Sanitari, Moda i Confecció i Agrària) que ampliaven la preparació de tècnics per a les empreses locals.

La nòria del temps La fira de Sant Lluç

Si una cosa s'ha mogut aquí en diverses direccions durant els darrers vuitanta anys és la Fira. A Olot, no cal ni posar-li sant: *la Fira* era la fira anual del 18 d'octubre. Un dia marcat en el calendari de la pagesia de les comarques prepirinenques i de més al sud amb el color blau de la il·lusió. En una Catalunya on la gent del camp marcava els temps de la vida social, una fira en la qual coincidien pagesos d'arreu de les comarques per comprar o vendre des de mulats fins a les oques més cridaneres no podia renunciar al protagonisme. Un protagonisme que feia que ni tan sols calgués editar un programa per atraure una multitud, arribada a la ciutat per tots els camins que transiten els vents de la rosa. Venien a veure, a comprar, a vendre. Senzillament, era una data propícia per visitar la ciutat del fajol. Era una ocasió de trobades, d'esmorzars de forquilla, de barreges i cafès calents, de paraules, d'esquelles, de pactes... Eren temps en què la paraula tenia valor i credibilitat. El diner encara no havia conquerit la dignitat.

Aquell Sant Lluç va començar a sentir-se ferit quan els tractors començaren a substituir el rossam. Eren els anys cinquanta. Ja no hi havia cartilles de racionament ni es necessitava el salconduit per viatjar per la geografia catalana, però en Francisco encara era el vigia d'Occident, el cap del nacionalcristianisme i mossèn Butiñà encara passejava la seva capa triomfal mentre esperava el besamans dels parroquians de la generació de la por. I la Fira s'anava morint: els matxos, les mules, les eugues i els cavalls ja no movien la pagesia, centrada en motoritzar el camp. Quasi va desaparèixer.

El Centre d'Iniciatives Turístiques va fer un esforç per no perdre la Fira, tan depauperada que durant uns anys va cabre al claustre de l'Hospici. Venien trenta visitants, l'alcalde, *el coronel al mando del regimiento*, l'Armengol i alguns regidors; deien quatre paraules; el rector beneïa el recinte contra els possibles atacs dels bruixots; passaven el dissabte i el diumenge i la Fira s'havia acabat.

A partir d'aquí, va néixer una nova Fira de Sant Lluç. No va ser mai com les d'abans del tractor, però va assolir un protagonisme notable. I als anys seixanta, a l'Hotel Marcó, Alexandre Cuéllar, Ramon Barnadas, Sebastià Congost, Joan Granados... s'inventaren la Fira del Dibuíx per afegir-la a la ja existent. Aleshores va guanyar en interès i en amplitud. Fins i tot, va arribar a la disbauxa amb el boom pictòric dels setanta. I el periple que va fer el recinte firal va ser tan rocambolesc com la mateixa història: des de l'estació del tren a l'entorn de la plaça de Braus, el Firal, el Firalet...

Ara s'han de fer programes perquè algú sàpiga que el 18 d'octubre és Sant Lluç. Avui, allò que ofereix la Fira es troba cada dia en els carrers de qualsevol població.

Domènec Moli

Els noms de la terra Portals fugaços

Soc de l'opinió que un dels camps de la toponímia urbana més inestables és el de portes i portals de viles. La seva natura és desplaçar-se, desaparèixer, mimetitzar-se fins a deixar un rastre molt prim, tant constructiu com nominal. Només un cop de sort, en algun cas, els garanteix la transcendència: *la Puerta de la Macarena* sevillana, que presta el nom a una marededeu i una cançó famoses; *Aldersgate*, porta de la muralla romana de Londres i ensenya editorial; *la Porta Ferrissa* i *el Portal de l'Àngel* barcelonins, que denominen un sector comercial; *la porta de Brandenburg*, símbol berlinès...

A l'Olot fortificat, aquesta caducitat natural es va accentuar encara més per la fotesa de voler-los batejar amb noms presumptament il·lustres. Aquí, com a tot arreu, teníem entrades i sortides batejades a partir d'allò que es tenia més a mà: *la porta de l'Hospici, de Sant Rafel, del Roser, de l'Apartament, del Fluvià, de Casa Nonito, de Santa Magdalena...* Més que noms de pila, eren referències improvisades. Aquest panorama assossegat va patir un trasbals de primer ordre quan el recinte urbà es va emmurallar per darrer cop, el 1874. Les autoritats municipals liberals van voler aprofitar les obres per fer patent la victòria de la seva facció. En conseqüència, les noves entrades fortificades van adoptar els noms de *puerta de Alfonso XII* i *de Martínez Campos, de Cirlot* i *de Arrando*, cognoms dels oficials que havien recuperat la plaça de mans enemigues. Fins i tot, es va acceptar la proposta d'una entusiasta olotina, Carme Cols Forn, concretament "su deseo de que la puerta de San Rafael quede titulada *Puerta de Pavía*", en honor d'un militar colpista molt acreditat. Com que les tornes canvien cada cert període de temps, d'aquell abrondament temporal no n'ha quedat absolutament res, ni tan sols un record popular.

De fet, l'únic accés olotí que ha superat mínimament la prova del temps és el que dona nom al *carrer de la Verge del Portal*. De rebot: el titular pròpiament dit responia al nom de *portal de Sant Bernat*, documentat en el segle XVII com a punt d'inici del camí ral de Camprodon. Però l'any 1701 vora aquell punt d'entrada es va bastir una capella dedicada a la Mare de Déu i, com que necessitava un distintiu, els fidels li van adjudicar la construcció antiga com a referència.

El filòleg Enric Moreu-Rey es queixava, l'any 1974, que l'estudi dels topònims urbans era "un capítol de l'onomàstica ben arraconat pels lingüistes". No tenia en compte que alguns apartats del capítol, com el dels portals, s'arraconen tot solets.

Xavier Puigvert i Gurt

Apunts i repunts naturals

Prats de dall

Tots els prats de la nostra comarca són producte de l'activitat humana, excepte aquells on la primesa del sòl només permet que hi creixin herbes i no arbusts o arbres. Hi ha diferents tipus de prats en funció de quin és el seu maneig. En un extrem, tenim els prats que són llaurats i ressebrats periòdicament; en l'altre, els prats naturals on no s'hi aporta llavor perquè la seva composició, estructura i producció ja compleix amb allò que li interessa a l'agricultor o al ramader per a l'alimentació del seu bestiar. El reg i l'adobat puntual amb adobs orgànics els mantenen indefinidament i no cal ressebra. Entre aquests últims, els més interessants són els anomenats *prats de dall*.

S'anomenen així perquè antigament era costum segar-los a l'estiu fent ús d'una dalla, un estri de camp que ben poca gent sabia fer servir avui en dia. Són prats que creixen en terrenys fèrtils, més aviat humits, tenen un aspecte diferent segons l'època de l'any: rasos a l'hivern, a la primavera comencen a verdejar i passen a ser alts i ufanosos a l'estiu. S'han originat a partir d'antics camps de conreu o prats de pastura. La seva evolució natural, acompanyada d'una sega anual com a mínim, ha permès que amb el temps s'hi hagi instaurat una elevada diversitat d'espècies herbàcies. Per tenir una referència, en un bon prat de dall s'hi poden trobar entre 50 i 60 espècies diferents. Aquesta abundància de plantes afavoreix que també hi hagi una considerable diversitat d'insectes i altres animals. Ens hem d'imaginar un prat d'herba alta, florit i amb abelles, papallones, escarabats i altres pol·linitzadors volant de flor en flor. Quan te'l trobes, és tot un espectacle.

“Ens hem d'imaginar un prat d'herba alta, florit i amb abelles, papallones, escarabats i altres pol·linitzadors volant de flor en flor”

Però malgrat tots aquests beneficis, avui els prats de dall estan en regressió. Les causes són diverses: la intensificació agrícola, l'abandó de les parcel·les petites i estretes –que són absorbides pel bosc– i, sobretot, la pèrdua de la ramaderia extensiva. A Catalunya, hi ha diverses iniciatives que treballen per recuperar els prats de dall. A prop tenim experiències reeixides a l'Albera i al Collsacabra. A la nostra comarca, a partir d'un estudi realitzat en l'àmbit del Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa, en el qual

manualment en nous prats per accelerar la seva recuperació.

Al Pirineu, per iniciativa de la xarxa de parcs naturals francesos, se celebra un certamen transfronterer anomenat Prats Florits que recompensa els prats de dall que presenten el millor equilibri entre la qualitat agronòmica de l'aliment produït i la qualitat ecològica de l'espai que ocupen. La conservació dels prats de dall és una obligació atès que estan considerats com a hàbitat d'interès comunitari (HIC), però, més enllà d'aquest mandat legal europeu,

es va constatar que quedaven molt pocs prats de dall, es van obrir dues línies d'actuació. Per un costat, l'establiment d'un protocol sobre l'estat ecològic dels prats, basat en el que ja s'aplicava a Alemanya i França, i que consisteix en un seguiment per avaluar la seva riquesa florística i, consegüentment, el seu estat de conservació. Un avantatge d'aquest mètode és que és molt senzill i no calen grans coneixements botànics per aplicar-lo: la idea és replicar periòdicament els transectes per conèixer l'evolució d'aquests prats. I, per un altre costat, desenvolupar un projecte de millora que consisteix en obtenir llavor de prats de dall amb una elevada biodiversitat d'espècies, els prats donadors, i sembrar-la

conservar-los és una acció estratègica que aporta una millora de la biodiversitat natural, fa més resilient els espais agroforestals i contribueix, gràcies al seu elevat potencial productiu, a la recuperació d'una malferida ramaderia extensiva.

Però el coll d'ampolla rau en què és impossible recuperar els prats de dall sense pagesos. Ells són la peça clau del sistema. Si l'activitat agrària i la ramaderia activa cauen, es perdran els prats de dall. Treballem perquè això no passi.

Emilí Bassols i Isamat

Impressions d'un paisatge, 24

Rèquiem per una escala

L'accés amb un sol clic que permet internet a una gran quantitat d'informació digitalitzada, fins no fa pas gaire impensable, m'ha permès conèixer els dibuixos que el polifacètic decorador Sadurní Brunet va fer l'any 1917 per a la reforma de l'avui desaparegut Hotel del Parc, situat a la plaça Clarà d'Olot, entre els carrers de Panyó i Vilanova. El lloc web dedicat a l'interiorista modernista (<https://sadurnibrunet.com>), el

Però, com tants altres elements del Modernisme, l'Hotel del Parc va acabar desapareixent. Ara bé, aquesta desaparició, que es podria atribuir a la incúria tradicional d'aquest país cap al seu patrimoni arquitectònic, va tenir en aquest cas motivacions clarament polítiques. L'any 1928, l'hotel va ser adquirit per Anna Bretcha i Dorca, que va encarregar-ne la direcció al seu gendre, Privat Calm, un home d'empenta que el va convertir, diuen, en l'establiment més acreditat d'Olot a l'època. En els anys de la República, l'Hotel del Parc va esdevenir el lloc de trobada d'artistes i gent de la cultura, particularment quan es va instaurar l'Escola Superior de Paisatge, i durant la Guerra Civil va allotjar el personal encarregat de l'operació de salvaguarda de les obres d'art dels museus de Barcelona que es van dipositar a l'església de Sant Esteve.

Aquest fet, després de 1939, va tenir un cost molt elevat per a l'establiment de Privat Calm. El mateix web sobre Sadurní Brunet remet a un article de Josep M. Canals publicat el 2004 pel setmanari *La Comarca d'Olot*, en què s'atribueix a la presència d'aquesta colla d'intel·lectuals republicans (Joaquim Folch i Torres, Pere Bohigas Tarragó, Quim Borralleras...) a l'Hotel del Parc com la causa "d'un boicot gens soterrat, que va provocar l'esllanguiment del negoci fins al seu tancament definitiu, l'any 1941". Abans, el 1939, Privat Calm va ser durament represaliat per haver hostatjat els intel·lectuals rojos: va ser destituït com a secretari d'ajuntament i desposseït de la plaça de secretari de Sant Esteve d'en Bas i l'establiment que regia va ser objecte d'inspeccions de tota mena i d'amenaques; els seus familiars van explicar a Canals que el boicot va arribar al punt que els falangistes locals acudien a l'estació d'autobusos i del tren, on indicaven als viatgers que arribaven que l'Hotel del Parc era "poc recomanable". Finalment, Privat Calm i la seva família, cansats i humiliats, van deixar l'hotel l'any 1941 i només van trobar refugi en el seu gran amic, l'impressor Pere Aubert, un "dels molt pocs que en aquells moments quedaven a Olot d'aquell grup de gent inquieta per la cultura i les lle-

“l'escala regia i de bon gust que va dissenyar Brunet l'any 1917 és avui l'única resta de l'esplendor passada de l'Hotel del Parc”

tres. La majoria eren a l'exili o empresonats”.

El que ve després ja és previsible. L'espai de l'hotel va ser ocupat durant molts anys per la Policlínica d'Olot, que preservava encara gran part de les portes i decoracions modernistes. Però la reforma moderna de l'edifici per fer-ne pisos, explica el web, ha fet desaparèixer tot rastre de l'antic hotel, “amb la petita excepció de part de l'escala del vestíbul d'entrada”. Efectivament, “l'escala regia i de bon gust” que va dissenyar Brunet l'any 1917 és avui l'única resta de l'esplendor passada de l'Hotel del Parc.

Em pregunto si els qui la fan servir cada dia saben res d'en Sadurní Brunet i, sobretot, si estan al cas de la trista història d'en Privat Calm, tan representativa d'una ignomínia que no ha estat mai reparada. Des del carrer, a través d'una porta vidriada, es pot veure l'escala, acabada amb un gest d'elegància magnífica, de Brunet. Però no puc deixar de pensar en aquelles xemeneies que es deixen en peu com a únic, i deslligat, testimoni de la fàbrica de la qual formaven part –no cal anar gaire lluny per veure'n l'exemple més proper, la Cooperació, que és a tocar, a la plaça de Catalunya– i que esdevenen, fora de tot context, relíquies d'un passat perdut, incapaces de “parlar-nos” del temps i de les persones que les van concebre.

fons del qual va ser cedit pel seu fill a l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa, ens assabenta que, un cop acabades les obres, el juny de 1918, el setmanari *La Tradició Catalana* assegurava que l'establiment reformat “no desdiu d'un hotel de primer ordre de poblacions de molta més importància que la nostra. L'entrada i l'escala regia i de bon gust, els grandiosos i esvelts menjadors i les clares i ventilades habitacions donen una sensació d'higiene i benestar que, unit a la decoració acurada i simpàtica, no és estrany que sedueixi els forasters que entre nosaltres venen a passar la temporada d'estiu”.

Col·lecció local

MONOGRAFIES

BUSQUETS, Lluís,

L'escàndol de Nicea, Barcelona: Comte d'Aure, 2024, 365 p. / 349 p. (Cadre Noir; 41/ castellà, Harás; 18)

CASAMOR, Toni i CODINA, Anna,
Sub Topo Graphia. Espai Cràter
Museum Olot, Barcelona: Altrim,
2024, 163 p.

XLIX Concurs literari infantil i juvenil de la Garrotxa 2024, Olot: Òmnium Cultural de la Garrotxa, 2024, 80 p.

COS, Isaac,

Papallones de tinta, San Salvador: Índole, 2024, 79 p. (Índole Poética; 17)

DOMENE, Quim,

La càrrega, 1981-2024, la Canya: La Fàbrica del Riu, 2024, 87 p. (Quaderns; 2)

XLIV Lletissonada. Sant Esteve d'en Bas-5 de maig de 2024, Sant Esteve d'en Bas: GECA, 2024, 43 p.

MARTÍ, Joan,

La Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i l'Institut d'Estudis Catalans davant la normativa de la llengua catalana, Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres, 2023, 191 p. (Quaderns de l'Acadèmia; 1)

MERINO, Imma,

Agnès Varda. Espigoladora de realitats i somnis, Salt: Ela Geminada, 2024, 240 p. (Obra Oberta; 2)

Miquel Plana. Vint gravats de vint artistes a partir del llibre 'Cadaqués' de Josep Pla, Cadaqués: Ajuntament, 2024, [46] p.

PUIGVERT, Gemma i OLLER, Marta,
Quan les dones tenien el poder. Lideratge femení a l'antiga Grècia i a Roma, Barcelona: La Magrana, 2024, 592 p. (Orígens)

SOLÀ, Xavier,

La Guerra dels Segadors a la regió de Girona. De la crema de Santa Coloma de Farners (1640) al setge de Girona (1653), Girona: Diputació de Girona, 2024, 463 p. (Francesc Eiximenis; 18)

VILARRÚBIAS, Daniel,

Pregó de la Festa Major 2023, Sant Feliu de Pallerols: Ajuntament, 2024, 26 p.

CONTES IL·LUSTRATS / NOVEL·LA GRÀFICA

MALLARACH, Josep M. i FABREGAT, Verónica,

La saviesa dels pobles indígenes, Barcelona: Akiara Books, 2024, 64 p. (Akiwow; 3)

ROURA, César,

Ninet i la dent de lleó, Sant Joan les Fonts: Oliveras, 2024, [122] p.

ARTICLES

BOSCH, Josep M.,

"Tresors del bisbat de Girona: Tresors i museus", *Revista de Girona*, núm. 345, juliol-agost 2024, p. 66-69.

GELIS, Pere,

"Camins i viatges de principis del segle XX a les altes valls del Fluvià i el Brugent", Puigsacalm. *Circular Social del Grup Excursionista Cultural i Alpinista de Sant Esteve d'en Bas*, núm. 162, juliol-setembre 2024, p. 8-9.

GUILLOT, Carles,

"Mieres Edat Moderna III. La Guerra de Successió", *Roca de Migdia. Revista de Mieres*, núm. 9, maig 2024, p. 6-9.

LEJARZA, Juan R.,

"Argelaguer, quilòmetre zero [carretera Argelaguer-Molló]", *L'Argelaga. La Revista d'Argelaguer*, núm. 53, abril 2024, p. 46-47.

MARTÍ, Laia,

"Oficis i establiments antics: Taller mecànic Auto-Garrotxa", Puigsacalm. *Circular Social del Grup Excursionista Cultural i Alpinista de Sant Esteve d'en Bas*, núm. 162, juliol-setembre 2024, p. 5-7.

MERINO, Imma,

"Una pel·lícula que, certament, ni és ni vol ser bonica [Not a Pretty Picture, de Martha Coolidge]", *L'Avenç*, núm. 509, juny 2024, p. 66-68.

MERINO, Imma,

"Una mirada sempre viva i renovada [Agnès Varda: fotografiar, filmar, reciclar]", *L'Avenç*, núm. 510, juliol-agost 2024, p. 56-59.

MURLÀ, Josep,

"De l'escut a la bandera d'Olot", *La Comarca d'Olot*, núm. 2235, 20 agost 2024, p. 137-146.

PI, Anna,

"Rialles ha deixat Olot", *Revista de Girona*, núm. 345, juliol-agost 2024, p. 8-51.

"Setanta-cinc anys de festes al barri de Pequín!", dins *Festa Major del Barri de Pequín*. 23, 24 i 25 d'agost de 2024, Olot: Comissió de Festes, 2024, p. [12-15].

SOCORREGUT, Josep,

"Sobre el topònim de Mieres", *Roca de Migdia. Revista de Mieres*, núm. 9, maig 2024, p. 4-5.

SOLÀ, Xavier,
“Tresors del bisbat de Girona: Festa, celebració i rituals”, *Revista de Girona*, núm. 345, juliol-agost 2024, p. 88-91.

SOLER, Santi,
“En el centenari d'un fotògraf tortellanenc: Esteve Molas Morales (1924-1975)”, *El Comú. Butlletí d'Informació Municipal de Tortellà*, núm. 24, agost 2024, p. 36-37.

VALERI, Xavier,
“Història: Inventari d'alcaldes, regidors i membres de juntes municipals (IV)”, *El Soroll. Revista Semestral*, núm. 79, juny 2024, p. 39-41.

VERGÉS, Albert,
“El Tortellà d'abans. 50 anys de la inauguració del camp d'esports de Tortellà”, *El Comú. Butlletí d'Informació Municipal de Tortellà*, núm. 24, agost 2024, p. 54-55.

TEXTOS ELECTRÒNICS

CURÓS, Joan i LOSTALÓ, Marc,
“Nature and City: A Health Symbiosis”, dins A. BATTISTI et al. (ed.), *Greening our Cities: Sustainable Urbanisme for a Greener Future*, Cham: Springer, 2024, p. (Advances in Science, Technology & Innovation). [en línia]. Disponible a: https://doi.org/10.1007/978-3-031-49495-6_28

PEDRAZZI, Dario; BOLÓS, Xavier; PLANAGUMÀ, Llorenç et al.,
“Morphometric analysis of monogenetic volcanoes in the Garrotxa Volcanic Field, Iberian Peninsula”, *Geomorphology*, Volume 465, 2024. [en línia]. Disponible a: <https://doi.org/10.1016/j.geomorph.2024.109400>

PRIETO-FLORES, Òscar et al.,
“NEETs and youth guarantee registration: Examining the link to past undeclared work”, *Politics and Governance* (Lisboa), núm. 12, 2024: 7405. [en línia]. Disponible a: <https://doi.org/10.17645/pag.7405>

PRIETO-FLORES, Òscar et al.,
“Subjective well-being of NEETs and employability: A study of non-urban youths in Spain, Italy, and Portugal”, *Politics and Governance* (Lisboa), núm. 12, 2024: 7415. [en línia]. Disponible a: <https://doi.org/10.17645/pag.7415>

PRIETO-FLORES, Òscar et al.,
“Public Employment Services' Responses to the Pandemic: Examples from Portugal, Bulgaria, and Lithuania”, *Politics and Governance* (Lisboa), núm. 12, 2024: 7437. [en línia]. Disponible a: <https://doi.org/10.17645/pag.7437>

L'historiador i arxiver Jordi Rubió Coromina (Olot, 1983) ha participat en l'edició electrònica de l'inventari *Réfugiés espagnols repatriés en Espagne (1937)*, elaborat per la Direction générale de la Sécurité nationale i conservada als Archives nationales franceses, a Pierrefitte-sur-Seine, sota la cota F/7/15172.

La llista que ara es posa a disposició dels investigadors permet resseguir el recorregut d'un bon nombre de **refugiats garrotxins** de l'èxode de 1936.

L'Agència Estatal Boletín Oficial del Estado, de Madrid, acaba de publicar el volum *Leyes históricas de Cataluña. Volumen 4. Apéndice*, sota la direcció de l'historiador del dret Josep Serrano Daura, professor a la Universitat Internacional de Catalunya. La col·lecció de documents, que constitueix una síntesi historicojurídica de les institucions i les fonts del dret català, inclou el **Reglament del cos de bombers** d'Olot, que regulava l'organització i les funcions del cos i el règim sancionador. L'original del document, conservat a l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa, va ser aprovat per l'Ajuntament el 1899 i publicat l'any següent a la Impremta Planadevall.

L'Arxiu Comarcal de la Garrotxa ha acabat la fase de catalogació d'una part de la **secció d'Urbanisme** (llicències d'obres i projectes urbanístics) del fons documental de l'Ajuntament de Sant Feliu de Pallerols. El catàleg obtingut conté 2768 registres i abasta el període 1888-2000. La feina s'ha realitzat durant els mesos d'agost i setembre tant en la documentació ubicada a l'Arxiu Comarcal com en la que es conserva a l'arxiu de gestió del municipi. La catalogació s'ha fet gràcies a una subvenció de la Diputació de Girona.

Vivències Eufemismes

Soc dels temps en què l'ensenyament de grau mitjà, més conegut com a batxillerat, es desenvolupava en set cursos que, normalment, suposaven un període de set anys que solia iniciar-se als deu anys d'edat. Si tot anava com cal, l'etapa acabava amb un examen final a la Universitat de Barcelona qualificat *d'estat*, perquè, si s'aprojava, es rebia el qualificatiu d'*apte* per anar a qualsevol universitat o escola tècnica superior de l'àmbit de l'estat espanyol.

Els estudiants de batxillerat celebràvem la nostra festa per Sant Tomàs d'Aquino, el 7 de març, si la memòria no em falla. La festa, a part del programa tradicional i convencional, tenia el punt estel·lar en la representació d'una obra teatral al teatre municipal. Es feia a la nit per assegurar l'assistència d'un públic que, no cal dir-ho, estava compost per una àmplia majoria de familiars i amics dels actors, tots estudiants dels últims cursos. Els protagonistes eren els que s'hi desenvolupaven millor i que, en anys anteriors, ja havien demostrat les seves aptituds en l'art de Talia. Els altres, entre els quals em trobava, no passàvem de simples comparses. Es representaven obres en llengua castellana, per compliment obligat, i del tipus costumista i amb final feliç. No cal dir que en totes es respirava una moralitat de plat sense sal imposada per uns censors que, si ara visquessin, es tornarien a morir, però de vergonya. Dit així, un es pot imaginar un ambient angoixant i tenebrós. Però era tot el contrari: com la llum de far en la nit fosca! Que *els* i *les* alumnes dels cursos superiors poguessin representar conjuntament una obra en públic al Teatre Principal era un fet tan inèdit en aquells anys que no tenia una explicació plausible.

“La festa, a part del programa tradicional i convencional, tenia el punt estel·lar en la representació d'una obra teatral al teatre municipal”

Era una època dominada, més que no pas regulada, per la censura i, cal dir-ho, per l'autocensura. No sabria dir quina de les dues era la més eficient en el seu propòsit, però potser la més malvada era la segona, per tot el que tenia d'hipocresia de presentar-se en forma d'actitud modèlica a seguir. Els resultats donaren situacions esperpèntiques com ara haver de disfressar actors per a rols femenins i viceversa, per allò de la separació de sexes. Inclús es donà el cas que en alguna entitat de la ciutat que representava els nostres Pastorets nadalencs un mascle assumia el paper de la Verge Maria, dissimuladament, perquè aquest personatge de l'obra és mut. Un cas que aixecà molt rebombori a escala estatal –i que va fer escampar els comentaris arreu en veu baixa i somriure de murri– fou el de la pel·lícula *Mogambo*, un film de gran èxit protagonitzat per l'Ava Gardner i en Clark Gable. Per amagar un adulteri, el doblatge transformà un matrimoni en germans, de tal manera que flotava en l'aire un tuf incestuós que desconcertava el càndid espectador.

Tot això m'ha vingut a la memòria avui, quan he volgut explicar una anècdota que va ocórrer durant la representació per part dels estudiants d'una obra teatral per la festa de Sant Tomàs al nostre teatre municipal. No recordo l'obra, de fet, tant és, ja que el fet va succeir entre vells bastidors, mentre la trama discorria a l'escenari. Es defineix *eufemisme* com una paraula o expressió que s'utilitza en comptes d'una altra considerada tabú o malsonant, amb la voluntat d'assolir una comunicació més suau, agradable o correcta. Succéi que, durant la representació davant una platea que feia el ple, un actor dels comparses, guarnit de soldat romà per obligació del guió –i a qui, pel que sembla, la celebració de la festa patronal havia conduït a un estat de dolça i feliç embriaguesa, pròpia d'un passerell barbamec–, inicià, sense que ell mateix se n'adonés i al bell mig de l'escenari, uns incontrolats tocaments sobre la seva persona que es poden titllar d'incorrectes. Això provocà que el públic benivolent iniciés una rialla tímida i desconcertada que, a mesura que la facècia s'allargava, acabà amb un

arriot generalitzat. Mentre això succeïa, entre bastidors, el professorat responsable, nerviós per l'espectacle que s'oferia al respectable públic, demostrà els seus coneixements en l'ús d'eufemismes. El professor de llatí clamava en veu baixa: “Xevi, no es toqui els oremus!”. El mossèn, professor de religió, li pregava: “Xevi, no es toqui allò que no sona!”. I en Xevi continuava, feliç i desconnectat. Fins que d'un altre bastidor sorgí una veu fosca i potent, bramant: “Xevi, no et toquis més els ous!”. I es feu el silenci a l'escenari i entre el públic.

I la funció va continuar.

Joan Tresserras